

tabuiziranju nacističkih organizacija i ideologija (Frei 2000). Od toga nisu imale korist žrtve nacizma već bivši nacisti i njihovi saputnici. Oni koji su bili oštećeni u prvom talasu savezničke denacifikacije ubrzo su obuhvaćeni "sveobuhvatnim pardoniranjem".

Mančesterski istoričar N. Beron takođe zapaža da su neprevodiva nemačka reč *Vergangenheitsbewältigung*, jednako kao i engleska kovanice *overcoming of the past* ili *mastery of the past* neprikladne široke formulacije koje obeležavaju pobedu ili svladavanje pretnje koju predstavlja prošlost. Termini su višesmisleni jer označavaju više procesa: s jedne strane sudsku, birokratsku ili političku intervenciju, a s druge je to proces subjektivnog priznavanja, analogno terapijskom prevladavanju ličnih trauma. Sve to kao rezultat javnih rasprava o istoriji. Nezavisno od semantičke ambivalentnosti pojma *Vergangenheitsbewältigung*, koji se raširio u nemačkom *Historikerstreit* 1986/87, debate oko njega su profesionalne istoričare uvele u politiku (Baron 2000). Ovaj pojam je pre svega nemački, mada je bilo i u drugim zemljama prerade prošlosti i stvaranja novog identiteta na temelju novih vrednosti koje je nosila izmenjena epohalna svest. Istorija je primala središnju ulogu kao sredstvo resocijalizacije, a time i vitalne komponente demokratizacije. Prevladavanje prošlosti je post hoc analitička konstrukcija, više nego termin koji opisuje stanje. G. Jasper, istoričar iz Erlangena, razlikuje nekoliko stupnjeva prevladavanja prošlosti u SR Nemačkoj: retribucija, dezorijentacija, anomija, administrativne čistke, rehabilitacije žrtava, preimenovanje gradova i ulica, suđenje bivšim liderima i službenicima bezbednosti. Više se radi o usmeravanoj nego spontanoj izmeni ponašanja kao odgovoru na promene razvoja. U različitim situacijama i na različitim stupnjevima razvoja procesi kulturnog prilagođavanja iziskivali su nekada sećanja, a nekada zaborav, a od karaktera društvenih sukoba zavisila je politička kultura koja je pomenutim procesima davala nasilnu ili kompromisnu boju. U užem smislu izraz "prevladavanje prošlosti" postao je zbirna oznaka aktivnosti sa kojom se poslefašistički i poslesocijalistički režimi suočavaju sa diktaturama i zločinima sistema koji su im prethodili". Kod nemačkog suočavanja sa fašističkom prošlošću P. Dudek razlikuje četiri područja: a) krivičnopravnu dimenziju, b) finansijske mere odštete, c) političke i ustavnopravne mere i d) psihološko-pedagoške oblike prerade prošlosti.

Naredni dopunski pojam "neprevladana prošlost" takođe se javio još krajem 1940-ih, a njegov smisao i značaj neobično burno i jasno ispoljen je 1968. u sukobu generacija. U SR Nemačkoj levičarski studenti postavili su pitanje personalnog i institucionalnog kontinuiteta fašizma i poratne vladajuće elite, provocirajući moralno suočavanje Nemaca sa fašističkom prošlošću, a u Francuskoj nekoliko godina kasnije desničari su problematizovali antifašizam francuskih komunista. Krićka struja iz 1968. i danas u Nemačkoj plodno utiće na idejnopolićke debate i ima katalizatorski efekat, ali je vremenom ne samo pojam prevladavanje prošlosti "izvetrio" (Fraj), već je i iz ove kritike izvedena težnja za politićkim promenama postala manje ubedljiva usled prirodne smene generacija krajem 1970-ih. Od TV serije "Holocaust" u Nemačkoj pod kraj 1970-ih prelazi se u treću fazu koju obeležava termin "održavanje prošlosti" (*Vergangenheitsbewahrung*) (A. Assmann) u ćijem središtu je pitanje koja sećanja na fašizam ćuvati. *Historikerstreit* je bio izraz istih dilema, a sa univerzalizacijom sećanja na holokaust (medijskim isticanjem uništenja Jevreja kao neuporedivog zloćina) nastupila je faza skraćivanja istorije "Trećeg Rajha".

Pomenuti pojmovi raznovrsnog obima i sadržaja nisu se probijali samo naućno teorijskim uoblićavanjem. Kod kulturnog prilagođavanja koje teće preko izmene istorijske svesti treba